КЛАСИФІКАЦІЯ ЕЛЕКТРОННИХ ВИДАНЬ

У статті аналізується типологія електронних видань, запропонована в ДСТУ 7157:2010, наводяться пропозиції щодо її уточнення, поширення, пропонуються критерії, які варто додати.

Ключові слова: електронне видання; мережне, локальне, детерміноване, недетерміноване, оновлюване видання.

Через стрімкий розвиток технологій виникають нові види навчального матеріалу, розробляють нові форми його подання. Такими формами стали електронні посібники та підручники — мультимедійні носії дидактичної інформації. Саме тому вкрай актуальним є питання оптимального впровадження в навчальний процес електронних засобів навчання. Цю тему досліджували у своїх роботах Н. Кононець, А. Крючин, М. Ястребов, О. Полях, Є. Нужнов, О. Алексеев, В. Гасов, О. Гриценчук, О. Гурков, І. Пустовалов, Т. Яковенко та ін.

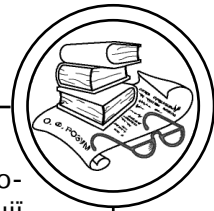
Українські електронні навчальні видання перебувають на стадії початкового розвитку, але вже встигли привернути увагу дослідників. Відбуваються систематичні дослідження проблем, які пов'язані зі створенням і використанням програмних засобів навчання, зокрема ЕНВ. Завдяки працям таких учених, як В. Вембер, А. Шестопап, А. Литвин, Л. Гризун, М. Беляєв, С. Григор'єв, М. Нельсон, Л. Зайнудінова, С. Раков, О. Ру-

денко-Моргун, С. Фіялка та ін., вирішено вже багато теоретичних і методичних проблем створення та використання освітніх електронних засобів.

Оскільки ще не створено досконалого термінологічного словника, не розроблено чітку систематизацію та критерії, то про повну дослідженість поки що не йдеться. Водночас порівняно із першим десятиліттям існування електронних видань зроблено значний крок уперед, розроблено вітчизняний стандарт ДСТУ 7157:2010. «Інформація та документація. Електронні видання. Основні види та вихідні відомості», який подає основні типи та визначення електронних видань і буде об'єктом детального аналізу.

Типологія електронних видань є важливим питанням у вивченні досліджуваного явища. Під впливом інформаційних технологій постійно з'являються нові та вдосконалюються вже відомі види електронних видань.

Передусім видається логічним порівняти типологію друкованих та електронних ви-

дань, виявити їхні спільні риси. У ДСТУ 3017-95 «Видання. Основні види. Терміни та визначення» [1], який стосується друкованих видань, подається така класифікація видань.

За цільовим призначенням: офіційне; наукове; науково-популярне; науково-виробниче; виробничо-практичне; нормативне виробничо-практичне; виробничо-практичне для аматорів; навчальне; громадсько-політичне; довідкове; для організації дозвілля; рекламне; літературно-художнє.

За аналітико-синтетичним переробленням інформації: інформаційне; бібліографічне; реферативне; оглядове; дайджест.

За інформаційними знаками: текстове; нотне; картографічне; образотворче.

За матеріальною конструкцією: книжкове; журнальне; аркушеве; газетне; комплектне; буклет; карткове; плакат; поштова картка; книжка-іграшка.

За обсягом: книга; брошура; листівка.

За складом основного тексту: моно видання; збірник.

За періодичністю: неперіодичне; серіальне; періодичне; продовжуване видання [видання, що продовжується].

За структурою: серія; одномне видання; одностомник; багатотомне видання; багатотомник; зібрання творів; вибрані твори [1, С. 3].

У свою чергу неперіодичні видання поділяються за інформаційними ознаками на такі: монографія, автореферат дисертації, препринт, тези доповідей (повідомлень) наукової

конференції (з'їзду, симпозіуму), матеріали конференції (з'їзду, симпозіуму), збірник наукових праць, статут, інструкція, стандарт, преїскурант, паспорт, посібник, наочний посібник, практичний посібник, навчальний посібник, навчальний наочний посібник, навчально-методичний посібник, практичний порадник, підручник, хрестоматія, методичні рекомендації [методичні вказівки], курс лекцій, текст лекцій, конспект лекцій, навчальна програма, практикум, словник, енциклопедія, енциклопедичний словник, мовний словник, тлумачний словник, термінологічний словник, розмовник, довідник, путівник, проспект, каталог, альбом, атлас, афіша (оголошення), інформаційний листок, документально-художнє видання, науково-художнє видання, альманах, антологія.

Також подаються окремо види періодичних і продовжуваних видань: газета, громадсько-політична газета, спеціалізована газета, спеціальний газетний випуск, журнал [часопис], громадсько-політичний журнал, науковий журнал, науково-популярний журнал, виробничо-практичний журнал, популярний журнал, літературно-художній журнал, реферативний журнал, бюлетень, нормативний бюлетень, довідковий бюлетень, рекламний бюлетень, бюлетень-хроніка, бюлетень-таблиця, статистичний, календар, таблиць-календар, відривний [перекидний] календар, календар книжкового типу, календар знаменних дат, експрес-інформація.

Натомість чинний стандарт (ДСТУ 7157:2010. «Інформація та документація. Електронні видання. Основні види та вихідні відомості»), який стосується безпосередньо електронних видань, подає таку типологію основних видів електронних видань.

За наявністю друкованого еквівалента: електронний аналог (копія, версія) друкованого видання; самостійне електронне видання.

За природою основної інформації: текстове (символьне); образотворче; звукове; програмний продукт; мультимедійне.

За цільовим призначенням: офіційне; суспільно-політичне; наукове; науково-популярне; популярне; виробничо-практичне; навчальне; літературно-художнє; релігійне; довідкове; видання для дозвілля; рекламне.

За технологією використання: локальне; мережне; комбінованого використання.

За характером взаємодії з користувачем: детерміноване; недетерміноване.

За періодичністю: неперіодичне; періодичне; продовжуване; оновлюване.

За структурою: одностатинне; багато частинне; серійне [2, С. 3–4].

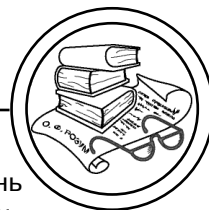
Обидва стандарти подають класифікацію за цільовим призначенням і виділяють такі спільні види: офіційне видання, наукове видання, науково-популярне видання, виробничо-практичне видання, навчальне видання, довідкове видання, видання для організації дозвілля,

рекламне видання, літературно-художнє видання та громадсько-політичне видання. Однак у типології електронних видань бракує таких видів: науково-виробниче видання, нормативне виробничо-практичне видання, виробничо-практичне видання для аматорів, але додано вид релігійні видання. Прикладом релігійного електронного видання є веб-сайт «РІСУ: Релігійно-Інформаційна Служба України».

Електронні видання поділені за природою основної інформації, а друковані за інформаційними знаками. Спільними є види: текстове видання та образотворче, опущено нотні та картографічні видання, хоча видається можливим випуск наприклад диску із записаними нотними текстами або картографічним матеріалом. У типології електронних видань додано також три нових види видань за природою основної інформації: звукове, програмний продукт та мультимедійне видання.

Звукове електронне видання — електронне видання, що містить цифрове подання звукової інформації у формі, яка дозволяє її прослуховувати [2, С. 2]. Наприклад аудіо книга: «Кобилянська Ольга — Оповідання. Новели (2011)».

Програмний продукт — програма або взаємопов'язана сукупність електронних програм, процедур, правил, а також документація та дані, призначені для постачання користувачеві [2, С. 2]. Приклад українського програмного продукту: «Українські Максимі — прислів'я та приказки на кожен день».

Мультимедійне видання — електронне видання, в якому рівнозначно та взаємопов'язано за допомогою відповідних програмних засобів існує текстова, звукова, графічна та інша інформація [2, С. 2]. Прикладом такого видання є мультимедійний посібник «Міжнародно-правова регламентація збройних конфліктів».

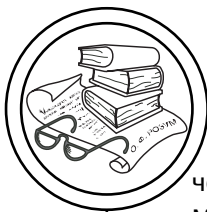
За періодичністю електронні видання типологізовано аналогічно до друкованих на такі види: неперіодичні, періодичні та продовжувані, проте додано такий вид, як оновлювані видання. Оновлюване електронне видання — електронне видання, що виходить через визначені або невизначені проміжки часу з однаковою назвою, кожен з наступних номерів (випусків) якого містить частину незміненої актуальної інформації з попереднього номера (випуску) [2, С. 4]. Прикладом цього видання може бути щотижнево оновлюваний електронний журнал «АВЕРС-Бухгалтерія».

За структурою електронні видання поділяють на одночасні, багаточастинні та серійні, на відміну від друкованих, де подано такі типи видань за структурою: серія, однотомне видання, однотомник, багатотомне видання; багатотомник, зібрання творів та вибрані твори. Серійне електронне видання — електронне видання, що є частиною серії [2, С. 5]. Прикладом серійного видання є серія дисків «Електронний конструктор уроку».

За наявністю друкованого еквівалента електронні видання поділені на електронні аналоги

(копії, версії) друкованих видань та самостійні електронні видання. Самостійне електронне видання не має друкованого аналога. Електронний аналог друкованого видання — електронне видання, що в основному відтворює відповідне друковане видання, зберігаючи розташування на сторінці тексту, ілюстрацій, посилань приміток, тощо [2, С. 3]. Але лише на початку розвитку електронних видань, вони були тісно пов'язані з друкованими, та з часом цей зв'язок помітно слабшає. Адже технології створення електронних видань постійно вдосконалюються, разом з удосконаленням засобів їх читання (перегляду). Принципи верстки електронних видань відрізняються від принципів верстки друкованих, тому створювати абсолютний аналог друкованого видання в електронному вигляді немає сенсу. Прикладом аналога друкованого еквівалента можна назвати літературний журнал «Реальність фантастики», який існує в друкованому вигляді та у вигляді CD-диску. Онлайн-журнал «Хочу Купити» — самостійне видання.

За технологією використання електронні видання типологізовано на локальні, мережні та комбіновані. Локальне електронне видання випускається визначеним тиражем на переносному електронному носіїві. Воно призначене для персонального використання на комп'ютері. Мережне електронне видання доступне користувачам через мережні засоби. Електронне видання комбінованого використання призна-

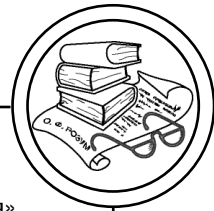
чене як для локального, так і для мережного використання [2, С. 3]. Таке визначення локальних електронних видань є абсолютно не логічним, адже існують електронні видання, призначені для використання за допомогою інших електронних засобів, окрім персонального комп'ютера, наприклад, за допомогою електронних книжок, аудіоплеєрів, телефонів тощо. Зокрема видання «Електронний конструктор уроку» підпадає під визначення локального, а будь-яка програма для мобільного телефону вже не зможе бути віднесена до жодного типу електронних видань за технологією використання.

На відміну від друкованих, електронні видання поділено на два типи: детерміновані та недетерміновані, ще за однією новою ознакою — за характером взаємодії з читачем. Детерміноване електронне видання — електронне видання, параметри, зміст та спосіб взаємодії з яким визначені видавцем і не можуть бути змінені користувачем. Недетерміноване електронне видання — видання, параметри, зміст і спосіб взаємодії з яким визначає сам користувач за алгоритмом, заданим видавцем [2, С. 2]. Важливим є уточнення «за алгоритмом, заданим видавцем», тобто користувач не може вносити свої зміни та інформацію. Приклад детермінованого видання журнал «S.M.A.R.T», який видається на диску, і має незмінний формат (вигляд) для кожного читача. Недетермінованим виданням можна вважа-

ти будь-яке видання-сайт, наприклад «Корреспондент.net», де користувач має змогу налаштувати інтерфейс відповідно до своїх уподобань, але в чітко визначений видавцем спосіб.

У державному стандарті «Інформація та документація. Електронні видання. Основні види та вихідні відомості» не подається класифікація електронних видань за аналітико-синтетичним переробленням інформації та за складом основного тексту, як це зроблено у відповідному стандарті для друкованих видань. Також немає класифікації за обсягом, хоча видається доцільним розробити таку класифікацію на основі показника обсягу місця, яке видання займає на носіїві інформації, але така класифікація повинна розроблятися окремо для різних форматів видання. Проблема типології електронних видань за форматами ніяк не вирішується наявним стандартом, хоча друковані видання поділені за матеріальною конструкцією.

Отже, державний стандарт подає класифікацію електронних видань за такими ознаками: наявність друкованого еквівалента, природа основної інформації, цільове призначення, технологія використання, періодичність та структура. Однак ця класифікація не є повною та достатньою. Тому варто типологізувати електронні видання також за форматами, що є необхідним для визначення особливостей роботи редактора та верстальника з ними.

Список використаної літератури

1. ДСТУ 3017-95 «Видання. Основні види. Терміни та визначення». Чинний від 1996-01-01.
2. ДСТУ 7157:2010. Інформація та документація. Видання електронні. Основні види та вихідні відомості : Вид. офіц. — К. : Держстандарт України, 2010. — 7 с.
3. Положення про підготовку навчальних видань та електронних засобів навчального призначення / Уклад. : В. Т. Горбенко, Г. І. Лоза, І. О. Мікулюнок. — К. : НТУУ «КПІ», 2008. — 48 с.
4. Положення про електронні навчальні видання Львівської політехніки. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://nauka.lp.edu.ua/fileadmin/nauka/files/Normativni_dokumentu_NYLP/p.383-394_pro_electronni_nav4alni_vudannja.pdf.

References

1. DSTU 3017-95 «Vydannia. Osnovni vydy. Terminy ta vyznachennia». Chynnyi vid 1996-01-01.
2. DSTU 7157:2010. Informatsiia ta dokumentatsiia. Vydannia elektronni. Osnovni vydy ta vykhidni vidomosti : Vyd. ofits. — K. : Derzhstandart Ukrainy, 2010. — 7 s.
3. Polozhennia pro pidhotovku navchalnykh vydan ta elektronnykh zasobiv navchalnoho pryznachennia / Uklad. : V. T. Horbenko, H. I. Loza, I. O. Mikulonok. — K. : NTUU «KPI», 2008. — 48 s.
4. Polozhennia pro elektronni navchalni vydannia Lvivskoi politekhniki. — [Elektronnyi resurs]. — Rezhym dostupu : http://nauka.lp.edu.ua/fileadmin/nauka/files/Normativni_dokumentu_NYLP/p.383-394_pro_electronni_nav4alni_vudannja.pdf.

В статье анализируется типология электронных изданий, предложенная в ГОСТУ 7157:2010, приводятся предложения по ее уточнению, расширению, предлагаются критерии, которые стоит добавить.

Ключевые слова: электронное издание; сетевое, локальное, детерминированное, недетерминированное, возобновляемое издание.

The article examines the typology of electronic publications, proposed in DSTU 7157:2010, leading proposition for its refinement, expansion, suggests criteria, which should be added.

Keywords: electronic publishing, network, local, deterministic, not deterministic, renewable edition.

Рецензент — Т. Г. Файчук, с. н. с.,
к. філол. н., Інститут мовознавства імені О. Потебні

Надійшла до редакції 09.04.14